

Використання різних видів мистецтва для формування дивергентного мислення на уроках української мови, літератури та зарубіжної літератури

Творчий розвиток особистості за всіх часів розглядався як один з пріоритетних напрямів освіти. Сьогодні світ змінюється дуже блискавично. Ми вступили у XXI століття, еру принципово нових знань і способів пізнання. Здатність до творчості дійсно стає умовою орієнтації людини у швидкозмінних і швидкоплинних процесах у світі, умовою не тільки адаптації до них, а й власної життєтворчості. У сучасному світі, де майбутнє не може бути чітко спрогнозоване, а теперішнє має кілька потенційних ліній розвитку, людина знаходиться в ситуації постійного вибору, пошуку оптимального рішення відповідно до умов життя й праці. Тому, на всіх рівнях неперервної освіти повинні створюватися умови для розвитку не тільки інтелекту, але й творчих якостей особистості, підготовки її до життя у відкритому суспільстві, самостійної взаємодії з динамічним світом професійної праці.

Коли світ знаходиться в глобальній кризі, людству потрібна глобальна зміна мислення.

Культура мислення на основі креативності та любові допоможе вийти людству на новий рівень розвитку. Адже все, що нас оточує, — це результати нашого мислення.

Серед викликів XXI століття найважливішими є вимоги до нового типу гуманістичної особистості. Серед них відповідальність й адаптивність, навички комунікації, здатність до творчості та пізнавальний інтерес, системне й рефлексивне мислення, навички інформаційної грамотності, ідентифікація, здатність до самоконтролю, соціальна відповідальність, світоглядна свідомість особистості. Життя доводить, що в складних умовах, які постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до використання нових ідей, задумів, підходів та рішень.

Головною метою літературної освіти є формування широкої читацької компетенції, яка базується на знаннях, уміннях пізнавального і творчого характеру, соціальних навичках, світоглядних переконаннях.

Більшість досліджень, проведених педагогами та науковцями, свідчать про те, що креативність є найважливішою навичкою, що допомагає підготувати молодих людей до труднощів та викликів сучасного світу. Майже кожна людина рано чи пізно зіштовхується із ситуацією з високою ймовірністю невизначеності, в якій немає однозначного «правильного» чи «неправильного» рішення, але яку необхідно вирішувати і діяти.

Креативність та креативне мислення заохочує людей мислити поза сталими шаблонами та дивитися на речі з іншої точки зору. Основними навичками креативного мислення є генерування ідей, відкритість до нового, увага та цікавість, розсудливість і дивергентне мислення.

Дивергентне мислення – це захопливий процес генерування безлічі ідей, а не пошук єдиної правильної відповіді, що робить його потужним інструментом для творчого вирішення проблем. Це мислення поза шаблонами, здатність експериментувати і оперувати складністю.

Дивергентне мислення, також відоме як латеральне мислення, означає процес мислення з висуненням кількох оригінальних ідей або рішень задачі, яку ви намагаєтеся розв'язати. Дивергентне мислення передбачає пошук численних рішень або шляхів вирішення проблеми за допомогою імпровізованих, вільних думок.

Дивергентне мислення є частиною творчого процесу, але воно не є синонімом. Творчість передбачає не лише здатність генерувати ідеї, але й використання інших навичок, таких як чуттєвість, щоб створювати релевантні і природні рішення. Ідеї, які виникають під час дивергентного мислення, можуть стати основою для творчих розробок, але саме по собі дивергентне мислення більше зосереджене саме на різноманітності рішень.

Часто учні схильні сумніватися в своїх силах і вважають, що не здатні завершити певне завдання. Вони можуть сприймати це як непереборну перешкоду, через що втрачають мотивацію. Однак проблема не в їхньому розумовому потенціалі, а в ставленні до навчання. Коли вчителі практикують ефективне слухання та підтримку, вони можуть допомогти учням позбутися негативних переконань і повірити в себе. Скептицизм учнів є відображенням

сучасної освіти, яка підтримує ідею, що природний академічний талант є єдиним фактором для прогнозування академічних досягнень. Однак насправді важливі не тільки вроджені здібності, а й уміння мислити творчо та шукати різноманітні рішення. Щоб подолати труднощі в процесі навчання, можна застосовувати різноманітні стратегії, спрямовані на розвиток дивергентного мислення, наприклад використання на уроках мови та літератури різних видів мистецтва. Такий підхід допомагає підвищити креативність і винахідливість учнів, що сприятиме успішному вирішенню певних задач.

У креативному навчанні важливим є розкрити творчі можливості дитини, що можуть виявитись в почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності. А для цього треба дозволити учням вільно розмірковувати, робити припущення, давати можливість реалізувати їхню внутрішню свободу й вияв ініціативи.

Уроки української та зарубіжної літератури мають великі можливості для розвитку креативного мислення здобувачів освіти. Це напружена, науково організована й результативна праця всіх учнів у співтворчості з учителем, яка розвиває творчі здібності учнів; сприяє здобуванню знань учнями самостійною роботою думки; диференціює та індивідуалізує процес навчання; стимулює роботу з додатковою літературою; розвиває аналітичне мислення, вміння робити узагальнення; формує в учнів навички самооцінки та самоконтролю своєї навчальної діяльності.

Ось чому я у своїй викладацькій діяльності включила в навчальний процес такі типи завдань (а саме, використання різних видів мистецтва), які розвивають в учнів допитливість, здібність аналізувати, порівнювати, висувати гіпотези, фантазувати, асоціативно мислити, бачити суперечності, акумулювати та використовувати креативний досвід інших, відстоювати свою точку зору та вміти переконувати інших, уникати конфліктів або успішно розв'язувати їх. Креативне мислення можна розвивати на різних етапах уроку: під час вивчення біографії і під час читання, аналізу художнього твору, під час опрацювання матеріалу підручника, обговорення матеріалів з інтернет-ресурсів, в дискусіях, при написанні творчих робіт, доповідей аналітичного характеру.

Література – це вікно у світ, саме при її вивченні розкриваються багатоманітні зв'язки з національними літературами, зі світом мистецтва, з мовами, історією, іншими галузями знань про світ, людину і культуру.

Уроки зарубіжної літератури, побудовані на засадах креативного мислення, дозволяють вирішувати завдання сучасного підходу до навчання та виховання учнів, а саме - ставити запитання, направляти увагу школярів у конкретне русло, самостійно робити висновки та знаходити рішення, співпрацювати в колективі. У школярів формується внутрішня потреба передавати власне бачення світу, мати особисту позицію, вміти її відстоювати. Сучасні учні з цікавістю беруться за такий вид навчальної діяльності, який дає їм матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу та самостійність.

Отже, моя наукова тема, над якою я працюю впродовж 5 років, дає можливість розвивати креативність, уяву та відкритість до нових, навіть несподіваних рішень, що є важливим у навчанні, особистому житті та подальшій професійній діяльності здобувачів освіти.

Практичні методи та прийоми розвитку дивергентного мислення

- Під час уроків літератури здобувачі освіти можуть придумувати альтернативні закінчення відомих творів або створювати власні оповідання на задану тему
-Володимир Винниченко «Федько-халамидник». Федько як особистість. Щедрий на добро внутрішній світ героя. Добро і зло, благородство і підлість у творі – **Як би ви змінили кінцівку оповідання?**
-Суд над Федьком-Халамидником(ігрова діяльність). **Див. додаток 1**

- Подача нового матеріалу з елементами театралізації (Давньогрецький театр. Урок-подорож).

<https://school.samoilove.com/>

- Урок виразного читання уривків казки-феєрії М. Метерлінка «Синій Птах».

- Вивчення біографії письменника на уроках літератури – це перша сходинка до розуміння творчості письменника, його ролі й значення в історії розвитку літературного процесу, культури, цивілізації.
-Урок-діалог з Лесею Українкою. Див. додаток 2

<https://school.samoilove.com/>

-Виразне читання поезій.

<https://school.samoilove.com/>

- Урок-творчість. Божевільне чаювання (за мотивами казки Льюїса Керрола «Аліса в Країні Чудес»).

Мета. Формувати вміння передавати свої враження від прочитаного, вчити учнів бачити, відчувати створені словами образи, розвивати творчу уяву, фантазію, уміння виразно читати, коментувати прочитане, висловлювати свої думки; виховувати допитливість, повагу до світової духовної спадщини.

- Інсценізація уривків твору (проект домашнього завдання);

Див. додаток 3

Дивергентне мислення на уроках мови – це розвиток здатності учнів генерувати оригінальні ідеї та рішення, що сприяє творчому підходу розуміння мови. Це проведення мовних свят, нестандартних уроків; використання в навчальному процесі мовних ігор, інтерактивних вправ, проблемних завдань.

- Перформанс до Дня писемності

Див. додаток 4

- Мовні ігри та свята.

- З метою розвитку креативності, глибоко розуміння навчального матеріалу, подій, які виходять за рамки підручника, любові до свого народу, до своєї землі, проводилися позакласні заходи.

✚ Українські вечорниці (Див. додаток 5);

✚ Щорічний парад літературних героїв

Звичайний день перетворюється у щось чаруюче, наповнене магією, чудесами. Свято проходить без окремого сценарію. Участь беруть учні 5-11 класів.

Мета. Долучити дітей до книги – джерела людської мудрості; прищеплювати інтерес до читання, до пізнання навколишнього світу, виховувати почуття прекрасного, розвивати естетичний смак.

<https://school.samoilove.com/>

✚ Бал літературних героїв (Див. додаток 6)

Відомий вислів з японської поезії звучить так: «Вчіть дитину вдивлятися у звичне – і вона побачить несподіване. Вчіть дитину вдивлятися в негарне – і вона побачить гарне...». Уроки з української мови та української, зарубіжної літератури – найсприятливіший період для творчості.

Отже, розвиваючи дивергентне мислення на уроках української мови та української, зарубіжної літератури, я даю дітям можливість бачити інформацію за межами окремих відповідей і не вважати один який-небудь варіант єдино правильним. Дітям необхідний досвід інтерпретації даних і розробки дивергентних рішень, а не механічних та одноманітних. У майбутньому будуть затребувані люди, які володіють дивергентним мисленням, сприйнятливі й відкриті до найновіших фактів і даних. Майбутні лідери й інноватори – це люди, які впевнено сприймають новий досвід та інформацію, відкриті до різних думок та інтерпретацій і здатні об'єктивно та критично аналізувати альтернативні точки зору, різні підходи до вирішення завдань.

Додаток 1

Оголошення теми та мети уроку.

Сьогодні в нас незвичайний урок. Погодьтеся, що сюжет твору надто складний для розуміння.

- Чи справді Федько такий поганий?
- Чи справді він міг нашкодити Толі?
- Чому Толя не сказав правди батькам?

На ці та інші питання ми спробуємо відповісти, уявивши себе в ролі судових працівників і здійснивши поетапний аналіз дій героїв, вияснивши, то що ж стало причиною трагічного кінця твору.

А в кінці уроку ми повинні спростувати або довести твердження:

«Вчинок Федька – то подвиг маленької людини?!».

Основний зміст уроку.

1. Пояснення умов роботи.- розподіл обов'язків: суддя, звинувачуваний (Федько), потерпілий (Толя), прокурор, адвокат Федька, свідки: мама Федька, мама Толі, друзі.

2. Ігрова діяльність. Суд над Федьком.

Суддя: Всім встати! Прошу сідати. Сьогодні ми розглядаємо справу проти хлопчика Федька, який звинувачується за ст. 296.1 «Хуліганство» Кримінального Кодексу України та за ст. 15.1 «Замах на злочин» Кримінального Кодексу України. Представляю вам учасників судового процесу...

Слово має прокурор.

Прокурор: Одного березневого ранку Федько свідомо змусив однолітка Толю прогуляти уроки в школі, піти з ним на річку. При цьому Федько мав на меті затягти Толю у холодну воду, щоб той застудився. Таким чином Федько намагався помститися Толі за те, що через нього постійно був битий.

Суддя: Будь ласка, звинувачуваний Федько, підведіться.

- Чи зрозумілим вам є обвинувачування?

- Чи визнаєте ви себе винним?

Будь ласка, питання до Федька.

Прокурор: В матеріалах справи є скарга на вас (підручник, с.62): «Битись з ним і не пробуй - перший по силі на всю вулицю. Враз тобі дасть підніжку, зімне, насяде й пита....»

- Що ви скажете на своє виправдання?

- Чому ви ніколи не плакали, коли вас бив тато?

- Ви самі боялися стрибати на крижині? Навіщо взагалі почали цю гру, знаючи, що це небезпечно? Навіщо потягнули туди хлопців?

Захисник:

- Що ви робили, коли побачили, що Толя тоне?

- Як ви себе почували, коли вилізли із крижаної води?

- Навіщо ви взяли вину на себе?

Суддя: Обвинувачуваний, можете сісти на своє місце. Будь ласка, потерпілий підведіться. Розкажіть, що сталося в той день.

Толя розказує свою версію подій.

Прокурор:

- Як до вас ставилися місцеві хлопці, крім Федька?
- Навіщо ви пішли до річки? Чому не пішли до школи?
- Як ви почувались, коли самі стояли на крижині?

Захисник:

- Навіщо вам так треба було, щоб Федько пішов до річки?
- Який у вас був договір із Федьком?
- Ви бачили, що через вас у воді опинився Федько, чому не допомогли, наприклад, не подали йому палиці?
- Чому ви сказали неправду батькам?

Суддя: Переходимо до оитування свідків. Першими прошу відповісти друзів Федька.

Прокурор:

- Як би ви охарактеризували свого друга Федька?
- Чи підбивав колись Федько вас на якісь порушення?
- Які стосунки були у Федька із Толею?

Захисник:

- Що ви робили, коли побачили, що Федько тоне?
- Опишіть стан Федька, коли його витягли із води?
- Чи змушував Федько Толю йти на кригу, чи Толя за власним бажанням пішо із вами?

Суддя: Наступний свідок – мати Федька.

Прокурор:

- В яких умовах проживає ваша родина?
- Яким чином ви виховували свого сина?
- Чи забороняли ви Федькові спілкуватися з Толею?

Захисник:

- Чому ви так боялися, що син водиться із паничем?
- Навіщо ваш чоловік продовжував бити Федька, знаючи, що в нього температура, що він дуже кашляє?

Суддя: Останній свідок, заявлений по справі, мати Толі.

Прокурор:

- В яких умовах проживає ваша родина?
- Коли ваш син, Толя, приходив додому подряпаний, чи намагалися ви розібратися у ситуації, чи відразу бігли до батьків Федька, щоб поскаржитись?
- Чи переконані ви в тому, що це саме Федько зіштовхнув Толю у воду?

Захисник:

- Чи доводилося вам колись бити за певні провини свого сина?
- Чому ви не проявили жодної допомоги Федькові, коли той був у важкому стані? Все ж таки Федько врятував життя вашого сина, це підтверджують хлопці, односельці.

3. Отже, діти, який би вирок ви винесли Федькові, взявши до уваги всі свідчення.

Дійсно, Федько можна засудити за хуліганські дії. Але замаху на життя він не чинив. Толя за власною волею пішов на річку, почав стрибати по крижинам, ніхто його не штовхав, він сам у пав у воду, а після ще й збрехав. Тобто, в цій трагічній ситуації потерпілим був сам Федько.

- Які риси характеру проявив Федько, рятуючи Толю?
- На вашу думку, чому Федько всю провину взяв на себе і свідомо сказав неправду Толиному батькові?

5. «Мозковий штурм».

- Вчинок Федька – то подвиг маленької людини?!
- Чи проявив себе Федько як особистість за своє коротке життя?
- Чи можемо ми зустріти таких Федька та Толю на своєму життєвому шляху?

Підсумок. Рефлексія.

- Чому навчило вас це оповідання?(бути чесним, бути справедливим, підтримати та допомогти людину та допомогти їй у складній ситуації тощо)
- Чи хотіли б ви мати такого друга як Федько? Як Толя?
- Яка людина могла б вирости з Федька? А з Толі?

Додаток 2

Чайна церемонія в літературній обробці

«У Лесі гостини дарують щастя незабутні хвилини»

Мета:

- увіковічнити пам'ять про надзвичайно сильне слово поетки;
- створити атмосферу занурення у творчість мисткині;
- залучити якнайбільше учнівської молоді до вивчення творчості Лесі Українки;
- наголосити на незламності, непокірності, силі духу жінки;
- прищеплювати учням такі моральні якості, які допоможуть їм вистояти в життєвих перипетіях та в подальшому стати вольовими, виваженими, непоборними, рішучими і водночас – душевними й людяними.

Унаочнення:

- *клас оформлений у стилі фотосалону (з територіями «Як дитиною, бувало» (дитинство й родина Лесі), «Я в серці маю те, що не вмирає» (Мавка – ліричний прообраз Лесі (у центрі), «Я буду крізь сльози сміятись» (боротьба Лесі за життя), фото можна прикріпити заціпками на натягнуті мотузки над дошкою та з обох її боків; можна кожен зону оформити відповідно (приміром, дитячі речі, книжки в першій зоні або виставлена «Алея творів Лесі Українки» тощо);
- *окремо – зона для селфі та фотосесії (на фоні великої ілюстрації або постерів до драми-феєрії «Лісова пісня»);
- *парти розставлені великим півколом (посередині – імпровізована лісова галявина з квітами й пеньком, на який сідатимуть по черзі герої дійства; пень спочатку сухий, голий, а потім поступово «проростає» зеленими пагонами);
- *бажано організувати чаювання для підтримки концепції заходу (оформити калиною, м'ятою, засушеними травами, липовим цвітом).

Епіграф: Цить! Хай говорить серце... (Лесея Українка)

Перебіг заходу

Все проходить у формі інтерв'ю з Лесею Українкою. Заздалегідь учениця, яка грає роль Лесі, разом з учителем опрацьовує детально життєвий та творчий шлях письменниці. Інші учні дома готують запитання до Лесі Українки.

Додаток 3

Свято живого, колоритного українського слова

Ведучий. Доброго дня, добрі люди!

Ведуча. Доброго вам здоров'ячка!

Ведучий. Запрошуємо вас на свято українського слова.

«Кайдашева сім'я»

Сварка за курку

Кайдашиха повечеряла з Лавріном та Мелашкою лагодилась лягати спати. На горищі закиркали в сідалі кури, закричали й кинулись з сідала.

Кайдашиха. Ой, тхір на горищі!

Лаврін. Може, злодюга лазить. *(Кайдашиха вискочила в сіни, за нею вискочили в сіни Лаврін та Мелашка)*

Лаврін. Хто там лазить? *(Лаврін вискочив на драбину й заглянув на горище. Там була Мотря)* Якого ти нечистого полохаєш наших курей!

Мотря. Хіба ти не бачиш? Свою курку впіймала на вашому сідалі.

Лаврін. Хіба ж ми просили твою курку на наше сідало? Чи шапку перед нею здіймали, чи що?

Мотря. Верни, лишень, мені яйця, бо моя чорна курка вже давно несеться на твоєму горищі.

Кайдашиха. Ой боже мій! Це не Мотря, а чума. Вона мене з світу зжене! Покарав мене тобою господь, та вже й не знаю за що!

Мотря. Мабуть, за вашу добрість.

Лаврін. Куди ти сунешся на мою голову! Не лізь, сяка-така душе! *(Лаврін скочив у сіни і почав хитать драбину)*

Кайдашиха. Скинь її додолу, нехай собі голову скрутить, щоб знала, як лазити на наше горище

(Лаврін прийняв драбину. Мотря повисла на стіні. Половина Мотрі теліпалась на стіні, а друга половина вчепилась у бантину. Мотря держала в руці курку й не хотіла її пускати, а в пазусі у неї були яйця.)

Мотря. Ой, лишечко, ой, упаду, ой-ой-ой, гвалт!.. *(Карпо не всидів у хаті й вискочив у сіни)*

Кайдашиха. Драбиною її плещи, та добре! Нехай не збирає яєць на нашому горищі! *(Карпо видрав драбину в Лавріна)*

Мелашка. Оддай мені яйця, злодійко! Нащо ти покрала наші яйця?

Мотря. Це моя курка нанесла.

Кайдашиха. А хіба ж твоя курка їх позначила, чи що? Як не вернеш яєць, я піду в волость.

Мотря. Про мене, йдїть і за волость (до Карпа) Одривай хату од цих злиднів!

Карпо. Чи ти здурїла, чи що? Неначе хату одірвати так легко, як шматок хліба одкраять? Ти не знаєш, що то буде коштувать.

Мотря. Що б там не коштувало, одривай, а ні, я сама одірву.

Сварка за сміття

Мелашка вимела хату й половину сіней, обмела коло своєї призьби, змела до порога та й пішла в хату за рядюгою, щоб винести сміття на смітник. Саме тоді Мотря вибігла з сіней і вглядїла коло порога сміття. Сміття було підметене аж під Мотрину призьбу.

Мотря. Доки я буду терпіти од тієї іродової Мелашки!

Мотря вхопила деркача та й розкидала сміття попід Лавріноюю призьбою. Мелашка вийшла з хати з рядниною.

Мелашка. Хто це порозкидав сміття?

Мотря. Я розкидала: не мети свого сміття під мою призьбу, бо я тебе ним колись нагодую.

Мелашка. А зась! Не дїждеш ти мене сміттям годувати. Нагодуй свого Карпа.
(Мелашка почала змитати сміття до купи до порога)

Мотря. Не мети до порога, бо мені треба через поріг ходити!

Мелашка. Авжеж, велика пані. Позаляпуєш, княгине, золоті підківки.

Мотря. Не мети до порога, бо візьму тебе за шию, як кішку, та натовчу мордою в сміття, щоб удруге так не робила.

Мелашка. А, ти, паскудо! То ти смієш мені таке говорити? Хіба ти моя свекруха? Ти думаєш, що я тобі мовчатиму? То ти мене вчиш, як малу дитину? Ось тобі, ось тобі!

(Мелашка підкидала сміття деркачем на Мотрину призьбу, на сіни, на вікна)

Мотря. То це ти так! То це та, що од свекрухи втікала?

Мелашка. Ти мені не свекруха, а я тобі не невістка. Я од тебе не втікатиму і мовчать тобі не буду. Ось тобі на, ось тобі на!

(Мотря кинулась до Мелашки та й почала видирати деркача з рук)

Мелашка. Гвалт! Гвалт! Якого ти дїдька чіпляєшся до мене, сатано?!

(З хати вибігла Кайдашиха з кочергою в руках і махнула на Мотрю кочергою. Мотря одскочила, кочерга потрапила в Мотрине вікно. З хати вибіг Карпо, а за ним Лаврін. Чоловіки розборонили жінок і розігнали їх.)

Мотря. Одривай хату! Не буду я з вами жити через сіни, хоч би мала отут пропасти! Бери, Карпе, сокиру, та зараз одривай хату, а як ти не хочеш, то я сама візьму сокиру та й заходжусь коло хати.

Карпо. Чи ви показались, чи знавісніли? Хто це розбив вікно?

Мотря. Твоя мати! Це вже пішлося наче з Петрового дня! Одна обпаскудила мені стіни, друга вікна побила. Ось тобі за те! Ось тобі! *(Мотря почала хапати рукою сміття і кидати на Мелаичину хату)*

Кайдашиха. Бий тебе сила божа! Не кидай, бо я тобі голову провалю кочергою. *(Кайдашиха погналась за Мотрею)* Лавріне! Одривай їх хату. Про мене, нехай Мотря йде жити під три чорти або під греблю; я з нею зроду-віку не буду жить під однією покрівлею

Мотря. Карпе! Одривай хату, бо я підпалю й їх, і себе та й на Сибір піду.

Кайдашиха. Лавріне! Одривай їх хату, бо я ладна й до сусід вибратись. Зараз піду в волость, та нехай громада зійдеться та розкидає їх хату.

Волосний. Ідіть ви собі ік нечистій матері та, про мене, повибивайте й очі, не тільки вікна.

Сценарій перформансу
«Жива абетка: від рукопису до чату»

Дійові особи

- Літописець
- Учень-монах
- Жива Літера
- Козак-читач
- Друкар Іван Федоров
- Шевченко
- Радянський вчитель
- Дисидент
- Сучасні школярі з телефонами
- Хор учнів

 СЦЕНА 1. «Тіні минулого»

(Затемнена сцена. Звучить дзвін. На фоні — мелодія давньоруського співу.)

Літописець (пише гусиним пером):

«І буде слово вічним свідком землі нашої...»

Учень-монах (читання з книги):

«Аз, буки, веди...»

(Виходить Жива Літера у світлому вбранні з літерами на плащі.)

Жива Літера:

«Я народилася в келіях і літописах.

Я — українська абетка.

Мене творили, щоб слово жило в серцях».

 СЦЕНА 2. «Мандрівка крізь час»

(На екрані — старовинна друкарня. Виходить Іван Федоров.)

Друкар:

«Я вистояла, я вижила.

Бо мене берегли у родинах, у піснях, у душах».

 СЦЕНА 5. «Сьогодні»

(На сцені — школярі з телефонами, сміються, переписуються. Один читає повідомлення суржиком.)

Учень 1:

«Пріветік! Ти йдьош на двіж?»

Учень 2 (усміхається, виправляє в телефоні):

«Привіт! Йдеш на вечірку?»

Жива Літера (в центрі):

«Я можу бути у мемах і чатах,
у піснях ТікТок і наукових статтях.
Але я завжди — українська.
Я жива, поки ви мною говорите!»

ФІНАЛ

(Усі учні виходять на сцену з великими літерами. Складають слово «УКРАЇНА».)

Хор:

«Мова єднає нас!
Мова — наш дім!
Мова — це Україна!»
(Звучить сучасна українська пісня, аплодисменти.)

Додаток 5

Українські вечорниці

*За сценою учні співають куплет пісні «Ой, у гаю, при Дунаю»
На сцену виходять учень та учениця в українському одязі з хлібом-сіллю*

Ведучий. Україна! Країна смутку і краси, радості і печалі, розкішний вінок з руті і барвінку, над яким світять яскраві зорі. Це історія мужнього народу, що віками боровся за волю, за своє щастя, свідками чого є високі в степу могили, обеліски та прекрасна на весь світ народна пісня.

Ведуча. Доброго дня, добрі люди!

Ведучий. Доброго вам здоров'ячка!

Українські вечорниці
Ми розпочинаємо!

Ведуча

Добрий вечір!
З щастям, любі друзі!
Честь і шана людям сивим,
Працьовитим і дбайливим.
Слава мамам і бабусям,
Слава хлопцям і дівчатам,
Неспокійним і завзятим.
Гостей дорогих ми вітаємо щиро

Прийміть каравай наш із жита, пшениці
Лакаво всіх просимо на вечорниці!

Ведучий

Українські вечорниці
Починаєм перший раз
Хай веселий сміх іскриться
У серці кожного із нас!
Хай дзвінке, веселе слово
Пружно рветься в небеса
Наша пісня пречудова
Хай ніколи не згаса!

Кланяються. Учениця дає гостям хліб-сіль.

Ведучий. Здавна існувала у нашого народу чудова традиція – вечорниці. Віддаючи шану минулому, беручи усе найкраще у наше сьогодні, ми на вечорницях відроджуємо усе найдорожче, що є у народу: його мову, пісню, історію...

Ведуча. У листопаді наставала пора відносного перепочинку. Зібрано врожай, зроблено припаси для домашніх тварин, спочивала примерзла нива, а отже, можна зібратися в гурт, повеселитися, поспівати, влаштувати забави. Давайте завітаємо до однієї з українських хат, де на нас уже чекають добрі господиня і господар.

Діти під музику виходять. На сцені з'являються дід і баба

СЦЕНКА "ДІД І БАБА"

Дід

Щось добреньке з'їсти хочу,
Тільки що – не знаю сам.

Баба

Голови б ти не морочив,
Що зварила – те й подам.

Дід

Вареники, борщ і каша,
В животі від них урчить.

Баба

Вередливий став ти, діду.
Що тобі іще зварить?

Дід

Знаю, бабо, ти не сердься,

Я, мабуть би, з'їв оце...
Коровай із борошенця,
А туди б ще вбить яйце.

Баба

Отже, клятий!
Хоч бери, тікай із хати!
Будь по-твоєму, спечу.

Баба виходить із хати. Дід говорить їй у слід

Дід

Ти готуй, стара, швиденько,
Повечеряєм гарненько.

До зали

Баба в мене – молодець!
Але гріх самому їсти
Цей рум'янений хлібець

Входить баба, сідає біля діда

Дід

Пам'ятаєш, моя люба,
Як були ми молоді,
Напечем, бувало, хліба -
Повна хата молоді.

Баба

Танці, співи, сміх до ночі
Вечорниці...А тепер?

Чується стук і голоси за дверима

Стук у двері. Заходять дівчата, одягнені в українське вбрання

Дівчата. Тітонько, можна до вас на вечорниці?

Баба. Можна, дівчатка, заходьте, будь ласка!

Дівчата. Добрий вечір вашій хаті!

Баба. І вам вечір добрий! Сідайте у нашій хаті на нашій лаві.

Дівчата сідають, виймають рукоділля, вишивання. Стара жінка сідає за прялку чи веретено

Дівчата.

Сядемо, сядемо, заспіваємо
А ж усе, що тільки знаємо.
Потім підемо спати,
Щоб раненько встати.

Виконують пісню «Ой у вишневому садочку»

Дівчина. А де ж це наші хлопці?

В цей час чується пісня: «Їхав козак за Дунай». Її виконують хлопці, які їдуть на вечорниці

Хлопці (*стукають у двері*)

Добрий вечір вам, дівчата,
Та вам, молодиці,
Чули ми, що в цій хатині
Будуть вечорниці.

Дід. Хлопцям і дівчатам, і гостям у нашій хаті добрий вечір.

Баба. (*запрошує хлопців*) Хоч не знаємо – звідки ви, чи з полудня, чи з півночі – в нашу хату зайшли, просимо, просимо всіх сідати та з дівчатами пісню заспівати.

Виконують пісню «Ти ж мене підманула»

Баба. А хто з вас смішне нам щось розкаже?

Дівчина.

підходить до одного з хлопців

Ішов Гриць з вечорниць вночі слободою,
Сидить сова на воротях, крутить головою
Він, сердяга, як побачив, та через городи,
Заплутався в бур'яні та й наробив шкоди.

Хлопець.

У Валер'янівці густо хати,
Вітер не провіє,
Сама мати ложки мие,
Бо дочка не вміє.

Дівчина.

Ішов Гриць з вечорниць темньої ночі,
Сидить гуска над водою, вирячила очі,
Він до неї: гиля, гиля – вона й полетіла,
Коли б не втік осокою, була б Гриця з'їла..

Хлопці. Дівчата, давайте замість суперечок разом пісню заспіваймо.

Пісня «Розпрягайте, хлопці, коней»

Дівчина. Дівчата, щось ніженьки притомилися, гайда хоровод водити.

Дівчата танцюють під пісню «Ой, є в лісі калина»

Хлопець. Дівчата, щось нам їсти захотілось!

Дівчата. Бач, які хитрі, вареників їм подавай! Ви хутче загадки відгадайте.
Подивимось, чого ви вартуєте.

ВІДГАДУВАННЯ ЗАГАДОК

Дівчина. В лісі росло, в столяра пишалося, в гарного господаря прядивом
вкривалося.

Хлопець. Подумаєш, ну й загадка! Стіл то, бо його скатертиною вкривають.

Дівчина. Входить, входить, а в хату не заходить.

Хлопець. Двері.

Дівчина. У хлів іде без шкіри, а виходить з шкурою.

Хлопці. Хліб.

Дівчата. А в мене така загадка: «Чого хочеш – не купиш, а що хочеш продати –
не продаси?!»

Хлопець. Такого нема. За гроші все купиш.

Дід. Е ні, всього, діти не купиш. Моя відгадка така «Це молодість і старість».
Бережіть, дівчата, молодість, бо минає вона, як та весна

Дівчина. Гарно каже дід Микола. А щоб душа не боліла, найкращі ліки – пісня і
танок завзятий.

Хлопець. Гей, музики, а заграйте нам отої, що на два боки та на три прискоки.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТАНОК

Дід. Ой, як хороше танцюють!

Хлопець

Було гарно у вас повеселитися

Та вже час прощатися.

Дівчина

Щиро дякуємо за хліб, за сіль
За теплу ласку – за це вам бубликів в'язка.

Господарі. Дякуємо всім, хто завітав до нашої хати.

Баба

Шановні гості!
Все, що в серці мали
Вам подарували
Світлу мрію й казку
Нашу пісню й ласку
Щебет солов'їний
Славу України

Ведуча. Хай ваша хата буде багата і хлібом, і сіллю, і великим добром, і дітьми хорошими, здоров'ям і піснею, злагодою і сімейним теплом.

Ведучий. А всім дітям, присутнім на нашому святі, хочемо побажати рости добрими і працьовитими.

Ведуча. Чесними і вмілими

Ведучий. Чуйними і творчими.

Ведуча. Щоб уміли бачити красу рідного краю і захоплюватись нею.

Ведучий. Щоб змалку вивчали традиції, історію свого народу і несли у своїй душі те найкраще, що є у нас, українців!

Всі виходять, кланяються. Співають пісню Бучинська «Моя Україна»

Додаток 6

Літературний бал

Музика. Ведучі за столиком, на якому глобус, парасолька, книги, підсвічник.

Ведучий. Коли я дивлюсь на глобус, то згадую чарівника Оле Лукойє, який легким порухом руки відкривав свою чарівну парасольку і повертав кулю глобуса, щоб запросити нас у подорож по казках.

Ведуча відкриває парасольку, ведучий повертає глобус

Ведуча. Шановні гості! Сьогодні ви присутні на дуже цікавому святі, яке називається «Бал героїв світової літератури». Ви познайомитесь з відважними, допитливими, закоханими героями книг різних письменників світу.

Ведучий. Прийшов час запросити до зали її величність Королеву Літератури.

Ведуча. З великим задоволенням! Її величність Королева Літератури!

Музика.

Васал. Ваша величносте, дозвольте представити вам гостей нашого Літературного балу.

Королева. Дозволю!

Васал. Отже, ласкаво запрошуємо вас на цей чудовий бал літературних героїв. Зустрічайте їх оплесками.

Музика.

Заходять літературні герої, кожен відповідно своєї ролі. Сідають.

Королева: Я, королева Література, рада вітати на нашому святі і улюблених персонажів світового письменництва і друзів – читачів. Лише в моїх володіннях ви досягнете найвищу мудрість життя, пізнаєте насолоду спілкування, почерпнете зі скарбниці духовного добра і гармонії. Тож пізнавайте разом з нами, досягайте разом з нами, насолоджуйтеся разом з нами.

Наданою мені владою, велю Літературний бал розпочати!

Музика

1. Королева. Я знаю одну гостю у залі, яка в своєму житті не спала понад тисячу ночей!

Васал. Може ти хотів сказати навпаки – спала довгих триста років? Це спляча красуня Ш.Перро.

Королева. Ні, я не помилилася, саме не спала. Це чарівна і розумна східна красуня, яка врятувала життя тисячам арабських принцес.

Васал. О, це непереवेशена Шахразада, вона і зараз про щось розповідає Шагріярові.

Шахразада вже сидить серед зали біля Шагріяра на подушках.

Шагріяр. Клянусь Аллахом, я не зустрічав жінки з гострішим розумом, кмітливішої, освіченішої та благороднішої натурою, аніж Шахразада, дочка арабського візира. О, які солодкі, гарні, вишукані і приємні її розповіді про морські подорожі, неймовірні пригоди шляхетних та розумних шейхів

Шахерезада. Куди там цим історіям до тих, які я можу розповісти наступної ної, якщо ти, царю, помилуєш мене і я залишусь живою.

Шагріяр. Клянусь Аллахом, я не вб'ю тебе, бо ти знаєш дивовижні розповіді і їм не має ліку.

Шахерезада. Я розповім тобі, царю, про відважного мореплавця Синдбада, про благородного і справедливого Алі – Бабу, про ніжне і вірне кохання Аладіна і Будур, про золотоносну антилопу і каліфа – лелеку, про чесних і щирих людей, які перемогли мудрістю і працею зло. А хто не зможе послухати моїх казок, нехай прочитає збілочку “Тисяча і одна ніч”.

Танець Шахерезади

Королева. Нехай мудрість і краса східних казок стануть нам усім у пригоді.

Васал. Ой, а хто це так гірко плаче?

2. Миша. Хто там? Хто там? Боже, сльози!

Хто ти й як сюди прийшла?

Дюймовочка. Їжі я два дні не мала,

Ані крихітки хлібини!

Дайте, пані,ю хоч зернину...

Миша. Бідна дівчинка мала,

Як сюди ти забрела?

Ти промерзла до кісток!

Ось візьми, накинь платок.

Залишайся у мене на зиму

Буду тебе годувати

А ти будеш мені допомагати.

(Під музику заходить Кріт)

Кріт. Я чув, що в тебе,

Є дівчинка одна!

Мало їсть, мало спить,

Помічниця просто клас!

Я вирішив одружитися на ній.

Дюймовочка. Я не хочу, він старий

І до того ще й нудний!

Миша. Ти чого дурненька плачеш?
Де ти кращого побачиш?

Дюймовочка. Що ж мені тепер робити?...
Дозволь хоч з сонечком проститись!

КРІТ. Добре йди, але швиденько!
Попрощайся і назад!

(Дюймовочка виходить з мишачої нори і плаче. Підходить до ластівки)

Дюймовочка. Люба Ластівко я плачу,
Бо моя недобра вдача...
Мушу, кажучи між нами,
За крота я вийти заміж!
Ти летиш в далекий край.
Мене із собою забирай.
Так! Давай хутчіш летіти!
Я в норі не хочу жити.

(Дюймовочка з ластівкою «летять» на квіткову галявину. Миша і кріт біжать за ними, але не наздоганяють)

3 Свист

Музика.

Раптом крики, вигуки, постріли. Нападають розбійники.

Розбійники. Золото! Золото!
Розбійники кинулись на Герду. Танцюють танок розбійників

Розбійниця. Яка ситенька, яка маленька, напевне, горішками відгодована!

Розбійник. Жирненька, як молоденький баранчик! Яка ж це вона на смак!
(втяг ніж) Ай!

Розбійниця її вкусила його за вухо.

Розбійниця. Вона гратиметься зі мною і віддасть мені свою муфту, своє гарне платтячко і спатиме зі мною в моєму ліжку. Вони не вб'ють тебе, поки я на тебе не розсерджуся. Ти принцеса?

Герда. Ні
Герда тремтить, починає плакати

Розбійниця. Ти спатимеш цю ніч зі мною, коло моїх маленьких звіряток!

Герда. Хіба ти спиш з ножем?

Розбійниця. Завжди! Хто знає, що може трапитися. Мої друзі, розбійники казали, що ти шукаєш якогось Кая?

Герда. Шукаю... дуже давно шукаю...

Розбійниця. Мовчи! Тут я вирішую, коли і кому жити. Ти моя іграшка! До речі, хлопці казали, що бачили якогось хлопчика. Він поїхав, напевне, в Лапландію адже там завжди сніг і лід.

Герда. О Кай! Маленький Кай!

Розбійниця. Лежи тихо, а то я штрикну тебе ножем.

Герда починає голосно плакати

Розбійниця. Ну, ти там.... Досить ревіти. Мені така іграшка не потрібна. Знаєш... я тебе відпущу. Візьми назад свою шубку, бо буде холодно. А муфточку я вже лишу собі, надто вже вона гарненька.

Герда плакала від радості

Розбійниця. Терпіти не можу, коли скиглять! Сідай на мого оленя. Він відвезе тебе в Лапландію.

Герда обіймає Розбійницю

Розбійниця. Ну, годі, годі. Йди, бо зараз передумаю!

Герда. Дякую, маленька розбійнице, прощавааай!!!

Розбійниця. Прощавай!

Музика.

4. Васал. А хто це заблукав у печері?

Королева. Це Бешкетник і хитрун Том Соєр та красуня Беккі. Вони відбилися від друзів і тепер шукають вихід із печери., в якій пробули три дні і три ночі.

Беккі. Томе, я так хочу їсти!

Том. Пам'ятаєш, що це?(*дістає з кишені*)

Беккі. Наш весільний пиріг. Я сховала його, коли снідали в лісі. Хотіла покласти його на ніч під подушку, як ото роблять дорослі дівчата, щоб мені приснився ти...

Том. Беккі, ти можеш витримати, як я тобі щось скажу? Тобі потрібно залишитись тут, біля питної води. А я залишу тобі кінець шворки, а сам піду, тримаючи її другий кінець, шукати коридор, що виведе до виходу.

Беккі. Томе, я чекатиму тебе тут, тільки обіцяй мені частіше повертатися і розмовляти зі мною. Будь зі мною поруч до останньої хвилини, бо вона скоро настане.

Том. Беккі, я неодмінно знайду вихід з печери і ми врятуємось.

Музика.

Королева. Тому таки вдалось знайти розколину в печері, через яку їм вдалося вибратися із пастки, в якій діти перебували три дні і три ночі. Та пригоди Тома Соєра на цьому не припиняються

(Входять Том і Гек і тягнуть ящик)

Гек Нарешті дотягнули. Томе, та ми ж тепер багаті!

Том. Хоч як важко повірити, але вони наші

Гек. Та знаєш, Томе, бути багатим не така вже й радість. Ні дня тобі спокою: вранці вставай, умивайся, причісуйся, мух не лови, губами не плямкай, курити не можна, горлати не можна, в черевиках цілу неділю ходи, почухатися між людьми не можна. А ще як школа почнеться... Ні, цього я не стерплю.

Том. Але ж, Геку, якщо ти не будеш мати пристойного вигляду, я не зможу взяти тебе в свою ватагу розбійників. Адже розбійники майже скрізь із найвищої знаті.

Гек. Як же це, Томе? Ти завжди був мені товаришем, а тепер не хочеш мене взяти?

Том. Та взяв би я тебе, але що скажуть люди? «Пхе! Ватага Тома Сойєра! Та там одні голодранці!»

Гек. Гаразд, Томе. Вернуся я до вдови, спробую пожити вашим життям. Тільки попроси її, щоб вона мене так не брала в шори. А коли збереш ватагу і підеш у розбійники?

Том. Та скоро вже. От розберемось з грошима, скличемо хлопців, влаштуємо посвячення і відправимося на справжнє діло!

Гек. Оце так! Гаразд, Томе, хай я сконаю, а однак житиму у вдови, і якщо з мене вийде справжній розбійник, то вона ще й запишається, що витягла мене в люди. Гайда, Томе! *(Тягнуть ящик і виходять)*

5. Королева. До нас на бал завітала дівчинка, яку точно можна назвати найбільшою фантазеркою у світі. Що вона тільки не вигадувала? Мабуть, вона була б гарною подругою для Тома. А її кіски, що весело стримлять у різні сторони, підказують нам, що звати її... А чи здогадаєтеся?

Звучить музика.

Пеппі. Ну от, пане Вільсоне, ми і приїхали. От навіть і не знаю, здорово це чи ні, коли тобою ніхто не командує. Начебто здорово, але знаєте, іноді так хочеться, щоб хоча б хтось крикнув на тебе і сказав: «Вже пора лягати спати». Ні, можна, звичайно, і самій, тільки деколи це набридає. Це як з яєчною. Знаєте, скільки яєць я перебила, перш ніж навчитися розбивати їх прямо на сковорідку. Ох, згадати страшно. Найнеприємніше, що мене за це ніхто не лаяв. Думаєте, все це дурниці? Може бути. Особливо, якщо твій батько негритянський король. Ось він приїде за мною, забере, і я стану самою справжньою негритянською принцесою.

музика. (відео)

Танець Пеппі

6. Королева. Тобі доводилось під час морської прогулянки натрапити на піратів?

Васал. Дякувати Богові, ні. Тай на морській прогулянці я побував лише у мріях.

Королева. Ми ризикуємо потрапити у руки піратів зараз, тут у залі. Я бачу серед гостей справжнього капітана Флінта!

Васал. Ви...и.. жартуєте?

Музика

Виходить Флінт з піратами. Пірати вносять з собою скриню.

Флінт. Скільки миль подолали, поки дістались сюди, та ще й ця скриня. О-хо-хо! Скільки кораблів брали на бордаж, скільки грабували, в яких морях тільки нас не носило. Про нас писали Сервантес, Купер, Дюма, Меріме і Гюго, Гауф і Майн Рід. А Стівенсону ми подарували карту закопаних скарбів. Та лише сьогодні, під великим секретом, зізнаємось, що справжні скарби – це добро, праця і любов. От і принесли сьогодні з собою у знак дружби солодощі. Живіть і насолоджуйтесь життям, пам'ятайте про нашу зустріч завжди.

7. Королева. А ось і принц зі своїм другом.

Васал. Принц збентежений і не відводить погляду з кола принцес.

Королева. Послухаймо, про що вони розмовляють.

Принц. *(до друга):* Чи ти не знаєш, що то за красуня у пишному вбранні?

Друг. Як то, не знаю! Знаю.

Принц. То хто ж вона, говори хутчіш! Якась принцеса?

Друг. Ні, то Попелюшка.

Принц. Яка Попелюшка?

Друг. Звичайна Попелюшка. Якщо не будеш телепнем і зумієш їй сподобатися, то вона стане твоєю нареченою

Принц. Ой, я навіть не смію з нею заговорити.

Друг. Що ж, якщо не смієш заговорити, то поклич її до танцю, поки інші цього не зробили.

Принц. Ось вона наближається до нас. Я нікому не дозволю випередити себе!

(Підходить до Попелюшки. Вклоняється) Я щасливий, красуне, бачити вас у

нашій залі. Дозвольте запросити вас до танцю.

Попелюшка. *(вклоняється):* Я згодна з вами танцювати хоч увесь бал, принце.

Лише на цьому балу фея зняла заборону і, скільки б разів не ударив годинник, не стане моє вбрання лахміттям, карета – гарбузом, коні – мишами, а кучер – пацюком. Сьогодні особливий бал.

(Принц веде Попелюшку до танцю)

музика.

Ведуча. Скільки друзів сьогодні зібрав наш бал!

Ведучий. Зваж, різних віків, різних країн і народів, герої різних авторів в одному залі. Всі танцюють, посміхаються, відчують себе щасливими.

Ведуча. Таке диво може подарувати лише її величність Література.

Ведучий. А, як ти гадаєш, казкові феї можуть виконувати бажання?

Ведуча. Я впевнена – можуть. Але для здійснення бажання треба промовити чарівні слова, або махнути чарівною паличкою.

Ведучий. Палички у мене немає, а чарівні слова ми назвемо з тобою разом Рекс, пекс, фекс (промовляють разом). Хочу подарувати тобі... (раптово замовкає)

Ведуча: А ось і мушкетери.

музика.

Мушкетер: Обіцяємо читати художню літературу, знайомитися з новими творами письменників світу!

Мушкетер: Обіцяємо берегти незаплямовану честь, пам'ятати про тих, хто робить добро нам, жити свобідними, гідними, платити добром за добро, перемагати над злигоднями й стражданнями, не боятися нічого, окрім ганьби...

Мушкетер. Обіцяємо пронести у серцях крізь життя дружбу, вірність і кохання, як вчать нас цьому твори світового письменництва!

Всі: Обіцяємо! *(Мушкетери присідають на коліно, складають шпаги на знак пошани королеві Літературі)*

Ведуча: Як каже незрівнянна Мері Поппінс, усе хороше коли-небудь закінчується.

Ведучий: Закінчується і час нашого розкішного балу.

Ведуча: Ми зичимо вам міцного здоров'я

Ведуча: Вірних друзів і чудових книг на все життя.

Музичний фон